KANSALLISARKISTO

LAUSUNTO

25.11.2025

KA/23818/28.01.00/2025

Eduskunta
Sivistysvaliokunta

Viite: HE 169/2025 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Kansallisarkisto pitää arkistointilakiehdotusta onnistuneena ja kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä hyvästä valmistelutyöstä. Lain uudistaminen on välttämätöntä toimivan ja tehokkaan arkistoinnin varmistamiseksi digitaalisessa toimintaympäristössä, jossa arkistoinnista on tullut datan hallintaa. Lakiehdotus mahdollistaa koko julkisen hallinnon yhteisen tietovarannon (*Kansallinen arkistotietovaranto*), jossa tiedot säilyvät varmasti ja kustannustehokkaasti, ja josta ne saadaan nopeasti ja kattavasti yhteiskunnan käyttöön. Uudistus turvaa sivistystä ja parantaa luotettavan tiedon saatavuutta, mikä vahvistaa yhteiskunnan varautumiskykyä.

Keskeiset parannukset nykytilaan

Lakiluonnos selkeyttää arkistointisäännösten soveltamisalaa ja suhdetta muuhun lainsäädäntöön, erityisesti tiedonhallintalakiin ja tietosuojalainsäädäntöön. Laki täsmentää julkisen hallinnon toimijoiden arkistointivelvoitteita sekä Kansallisarkiston oikeutta antaa tarkempia arkistointia koskevia määräyksiä.

Lakiluonnoksen mukaan Kansallisarkisto tekee jokaiselle arkistointivelvolliselle viranomaiselle arkistointipäätöksen, jossa määritetään viranomaisen arkistoitavat tiedot. Päätös perustuu viranomaisen ehdotukseen ja lain arvonmäärityksen kriteereihin. Tämä luo oikeusvarmuutta ja määrittää Kansallisarkiston harkintavallan rajat. Kansallisarkistolle ehdotetaan samalla oikeutta saattaa arkistointipäätösprosessi vireille viranomaisen laiminlyödessä velvollisuuttaan hakea arkistointipäätöstä. Tällä pyritään turvaamaan arvokkaiden aineistojen säilyminen. Tehokkuutta lisätään mahdollistamalla myös toimialakohtaiset sekä viranomaisten hallintoa yleisesti koskevat arkistointipäätökset.

Keskeinen ehdotettava uudistus on, että laki mahdollistaa tietojen arkistoinnin niiden tosiasiallisen käytön mukaisesti riippumatta kaavamaisesti ja varovaisuusperiaatetta noudattaen määritetyistä säilytysajoista. Laki myös laajentaa julkisen hallinnon toimijoiden mahdollisuutta käyttää keskitettyä sähköistä arkistointipalvelua. Aikaisemmin Kansallisarkisto on vastaanottanut lähinnä valtion viranomaisten aineistoja. Nyt muun muassa kunnat, hyvinvointialueet ja korkeakoulut saavat mahdollisuuden siirtää aineistoja Kansalliseen arkistotietovarantoon, jonka käyttö on maksutonta. Laki mahdollistaisi myös jatkuvasti täydentyvien

tietovarantojen arkistoinnin (arkistokopio). Tämä toisi merkittävän lisän arkistotietovarannon kautta käyttöön tarjottavaan tietopääomaan.

Digitaalisen toiminnan ja lakiluonnoksen mahdollistama aineistojen nopeampi ja laajempi siirtyminen keskitettyyn Kansalliseen arkistotietovarantoon säästää viranomaisten säilytys- ja tiedonhallintakustannuksia. Samalla se parantaa olennaisesti aineistojen saatavuutta tutkimukseen ja muihin yhteiskunnallisiin käyttötarkoituksiin. Useissa tapauksissa keskitetty säilyttäminen on myös hajautettua säilyttämistä turvallisempaa.

Keskeinen osa ehdotusta on tietoturvallista käyttöympäristöä ja katseluyhteyttä koskeva sääntely, jolla pyritään varmistamaan Kansalliseen arkistotietovarantoon kuuluvien tietojen laaja digitaalinen käyttömahdollisuus. Tällä hetkellä Kansallisarkisto voi antaa verkon yli käyttöoikeuden vain julkisiin tietoihin. Uudistus on siten erittäin tarpeellinen tutkimuksen ja aineistojen muun käytön mahdollistamiseksi. Lakiehdotuksen mukaan tämä palvelu on mahdollista toteuttaa myös yhteistyössä toisen viranomaisen kanssa.

Laki selkeyttäisi Kansallisarkiston mahdollisuuksia tarjota maksullisia säilytyspalveluita. Maksullinen säilytys on säilytystä, jossa tieto ei siirry Kansalliseen arkistotietovarantoon, vaan jossa Kansallisarkisto toimii viranomaisen tai yksityisen omistajan toimeksiannosta ja sen lukuun aineistojen säilyttäjänä.

Edellä esitetyistä syistä Kansallisarkisto katsoo, että eduskunnan tulisi hyväksyä hallituksen esitys arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta.

Jatkokehitys

Kansallisarkiston tietojen mukaan valtiovarainministeriö on esittämässä eduskunnalle tiedonhallintalautakunnan lakkauttamista tiedonhallintalain muutoksella vuoden 2026 loppuun mennessä. Kansallisarkisto katsoo, että joitakin tiedonhallintalautakunnan tehtäviä tulisi tässä yhteydessä siirtää Kansallisarkistolle viranomaistiedon elinkaaren varmistamiseksi. Asia on ajankohtainen kevätistuntokaudella.

Kansallisarkistolle sopivia tehtäviä olisivat säilytysaikojen määrittelyn ohjaus, sähköiseen muotoon muuttamisen ohjaus sekä tiedonhallintamallityön ohjaus.

Helsingissä ja Espoossa 25.11.2025

Päivi Happonen
pääjohtaja

Immo Aakkula
hallintojohtaja